



Mgr Elżbieta Stefańczyk
Warszawa – SBP

STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH: 100 LAT DZIAŁALNOŚCI NA RZECZ BIBLIOTEKARZY

Abstract

The purpose of this article is to present Polish Librarians' Association as an organization open to new initiatives and applying new technologies (Web site www.sbp.pl) but at the same time drawing on the tradition, knowledge and experience of several generations of librarians and scientific information professionals.

In 2017, the Polish Librarians' Associations (PLA) celebrated its 100th anniversary. The same year took place another important event for the librarians' community: the World Library and Information Congress "Libraries. Solidarity. Society" organized by IFLA in Wrocław. PLA was one of the main organizers of the Congress, together with the National Library of Poland and Wrocław City.

The author presents the history and accomplishments of PLA, its educational, editorial and cultural achievements as well as PLA's mission, vision and projects described in the document "Strategic development goals 2009-2021".

Streszczenie

Celem artykułu jest pokazanie Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (SBP) jako organizacji otwartej na nowe inicjatywy, wykorzystującej nowe technologie (portal www.sbp.pl) nawiązującej do tradycji, wiedzy i doświadczenia wielu pokoleń bibliotekarzy i pracowników informacji.

W 2017 r. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich obchodziło jubileusz 100-lecia powstania. Jubileusz ten zbiegł się z innym ważnym bibliotekarskim wydarzeniem – Światowym Kongresem Bibliotek i Informacji IFLA „Biblioteki. Solidarność. Społeczeństwo” we Wrocławiu. SBP było jednym z głównych organizatorów Kongresu, wspólnie z Biblioteką Narodową i Miastem Wrocław.

Autorka przedstawia historię i dorobek SBP, obszary działalności edukacyjnej, wydawniczej, kulturalnej i integracyjnej, wizję i misję organizacji oraz opracowaną w 2009 r. „Strategię Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich na lata 2009-2021” i jej główne projekty.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich jest samorządową organizacją pożytku publicznego o charakterze fachowym i poznawczym, zrzeszającą osoby związane zawodowo lub naukowo ze sprawami bibliotekarstwa i informacji naukowej w Polsce. W 2017 r. obchodziła jubileusz – 100 lat działalności. Jej powstanie i działalność są ściśle związana z rozwojem bibliotekarstwa w Polsce.

1917-1945

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich wywodzi się z powstałej w 1915 r. w Warszawie Komisji Historii Książnic i Wiedzy Bibliotecznej, przemianowanej wkrótce w Wydział Historii Książnic i Bibliotekoznawstwa, któremu przewodniczył dyrektor Biblioteki Ordynacji Kasińskich Ignacy Tadeusz Baranowski. W 1917 r. członkowie Komisji powołali Związek Bibliotekarzy Polskich (ZBP), pierwszą organizację skupiającą bibliotekarzy w kraju odzyskującym po 123 latach zaborów – niepodległość. Nadanie ZBP osobowości prawnej nastąpiło 2 lipca 1917 r., statut, nazwany „ustawą” został zatwierdzony 11 lipca 1917 r. Pierwsze posiedzenie ZBP z udziałem 90 osób odbyło się 21 października 1917 r. w Bibliotece Publicznej przy ul. Koszykowej w Warszawie.

Działalność Związku zaczęła wkrótce obejmować cały kraj. ZBP postawił sobie trzy cele:

1. Zjednoczenie prac bibliotekoznawczych, bibliologicznych i bibliograficznych oraz pogłębienie wiedzy w tym zakresie wśród pracowników zawodowych i wśród ogółu.
2. Czuwanie nad prawidłowym rozwojem polskich bibliotek, czytelni i archiwów.
3. Roztoczenie opieki nad warunkami pracy zawodowej.

W 1919 r. rozpoczęto wydawanie czasopisma „Bibliotekarz”, miesięcznika poświęconego sprawom bibliotek powszechnych i czytelnictwa, pod redakcją Wandy Dąbrowskiej. W 1927 r. powołano do życia kwartalnik „Przegląd Biblioteczny” pod redakcją Edwarda Kuntzego. Stał się on oficjalnym wydawnictwem periodycznym Związku, poświęconym teorii i praktyce bibliotekarskiej.

Przedstawiciele Związku uczestniczyli czynnie w międzynarodowych kongresach, wygłaszając referaty, przedstawiając inicjatywy i propozycje w zakresie bibliotekarstwa.

Dzięki staraniom ZBP udało się wprowadzić w 1934 r. jednolite przepisy katalogowania alfabetycznego w bibliotekach państwowych, a w 1935 r. przyznano bibliotekom tytuł instytucji publicznej oraz ulgi pocztowe dla przesyłek bibliotecznych.

Statut Związku przewidywał powoływanie Komisji i referatów dla wykonania poszczególnych zadań. Powstawały one w miarę potrzeb już od 1927 r., m.in. w 1931 r. referat bibliotek szkół ogólnokształcących, w 1932 r. – bibliotek naukowych, bibliotek fundacyjnych, spraw międzynarodowych i spraw zawodowych. W 1936 r. utworzono dwie Komisje: bibliografii ogólnosłowińskiej i statystyki wydawniczej. Ponadto w 1936 r. Rada Związku przejęła opiekę nad całokształtem polityki bibliotecznej

w kraju. Prowadzono prace nad utworzeniem sieci bibliotek naukowych, poprawy stanu wyposażenia bibliotek naukowych w literaturę obcą oraz wprowadzenia w życie pragmatyki służbowej dla bibliotekarzy.

Wiele miejsca w pracy Związku poświęcono fachowemu przygotowaniu pracowników bibliotecznych oraz organizacji szkolnictwa bibliotekarskiego, w tym utworzeniu uniwersyteckich katedr bibliografii oraz kształcenia zawodowego bibliotekarzy. Przeprowadzono wiele ogólnopolskich kursów, organizowano państwowe egzaminy bibliotekarskie. Dyskutowano na te tematy na konferencjach i seminariach przez cały okres działalności Związku w latach międzywojennych. Opracowano m.in. wykaz podręczników do państwowych egzaminów bibliotekarskich, organizowano kursy dla kandydatów do bibliotekarskich egzaminów państwowych.

Realizacja zadań Związku w zakresie jednoczenia prac bibliotekoznawczych i bibliograficznych oraz pogłębiania i szerzenia wiedzy bibliotekarskiej, wyrażała się głównie w żywej działalności odczytowej, wydawniczej oraz organizowaniu różnorodnych kursów. W odczytach wygłaszanych na zebraniach ogólnych i w kołach przedstawiano szereg zagadnień w formie referatów, komunikatów, wieczorów dyskusyjnych. Wygłaszano prelekcje popularyzatorskie przy różnych okazjach, jak na przykład podczas Miesiąca lub Tygodnia Książki, wygłaszano pogadanki przez radio. Działalność ta była żywa i ważna dla członków Związku.

Lata międzywojenne w działalności Związku charakteryzowały się głębokimi przemianami w środowisku bibliotekarskim. Współpraca bibliotek znalazła odbicie w wielu wspólnych akcjach, co pozwoliło zjednoczyć pracowników różnych typów bibliotek. Dzięki temu powstała świadomość zawodowa bibliotek w Polsce. ZBP odegrał w tych procesach rolę bardzo istotną, przede wszystkim, dlatego, że występował w imieniu całego środowiska. Znamienna w tym względzie jest struktura gremiów specjalistów, działających przy Radzie Związku. W tym okresie prace ZBP obejmowały: ujednolicenie metod i form pracy w bibliotekach różnych typów, nadanie odpowiedniej rangi zawodowi bibliotekarza, działalność naukowo-wydawniczą, reprezentowanie bibliotekarstwa polskiego za granicą. Dla realizowanej polityki bibliotecznej szczególne znaczenie miały: wydanie przepisów o egzemplarzu obowiązkowym, zarządzenia o drukach zbędnych, scalania czasopism częstkowych, międzynarodowe wypożyczania zbiorów oraz stosowanie nowych przepisów katalogowania alfabetycznego w bibliotekach podległych Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (MWRiOP). Współpraca Związku z MWRiOP polegała na przedstawianiu memoriałów i opinii w sprawach bibliotecznych oraz na osobistych kontaktach.

Do podstawowych zadań statutowych Związku należało współdziałanie i pomoc przy pracach organizacyjnych nad ogólnym rozwojem bibliotekarstwa w Polsce. W omawianym okresie postulowano utworzenie w MWRiOP Generalnej Dyrekcji Bibliotek, której podlegałyby wszystkie biblioteki państwowe i niepaństwowe oraz po-

wołanie do życia Państwowej Rady Bibliotecznej jako organu opiniotwórczego. Starania te nie przyniosły oczekiwanego rezultatu, wręcz przeciwnie, w czasie reorganizacji Ministerstwa w 1928 r. zlikwidowano Wydział Bibliotek, przenosząc sprawy bibliotek i zbiorów do Wydziału Nauki, co ograniczyło działania tylko do spraw bibliotek naukowych. W tej sytuacji Rada Związku musiała przyjąć na siebie opiekę nad całokształtem polityki bibliotecznej w kraju. ZBP pomagał również w organizowaniu Biblioteki Narodowej. Rada Związku zwracała się w sprawach bibliotecznych do władz państwowych, senatów szkół akademickich, a nawet do zarządów miast. Postulaty Związku przysyłało również posłom i senatorom. W tej sytuacji zarządzanie bibliotekarstwem w kraju było przedmiotem częstych dyskusji, tym bardziej, że odczuwano potrzebę uchwalenia ustawy bibliotecznej, która stworzyłaby krajową sieć bibliotek publicznych. Było kilka projektów ustawy bibliotecznej (1921, 1927, 1929, 1933, 1934, 1939), opracowanych przez najwybitniejszych bibliotekarzy i środowiska społeczne, zainteresowane bezpośrednio ustawą. Nie było właściwie spraw bibliotekarskich, które nie były poruszane na naradach i spotkaniach Związku. To właśnie tam kształtowana była polityka biblioteczna II Rzeczypospolitej. Było to zasługą przede wszystkim osób, które kierowały Związkiem we wszystkich jego strukturach.

Wybuch II wojny światowej zatrzymał działalność ZBP jako całości. Władze okupacyjne rozwiązały organizację. Rozpoczął się trudny okres konspiracyjnej działalności Rady Związku oraz zarządów niektórych kół.

Prowadzono działalność w małych zespołach. Pierwszeństwo w działaniach miała pomoc koleżeńska. Utworzono fundusz samopomocy. Organy Związku współdziałały w ratowaniu zbiorów bibliotecznych i zabezpieczaniu materiałów i dokumentów oraz gromadzeniu wydawnictw konspiracyjnych. Dostarczano prywatną drogą książki dla uczonych. Organizowano zbiórkę i wysyłki książek do obozów jenieckich.

W tym też okresie bibliotekarze uczynili wiele dla ocalenia przed zagładą zbiorów, obiektów i osób. Związek organizował tajne lub na wpół jawne kursy bibliotekarskie. Związek brał też udział w planowaniu prac bibliotekarskich na okres powojenny. Inicjatorem tych prac był Józef Grycz we współpracy z Edwardem Kuntze. Ustalono m.in. wytyczne przyszłej ustawy bibliotecznej, plan sieci bibliotecznej, organizację szkolenia bibliotekarzy.

Podczas wojny i okupacji Związek z 600 członków utracił ponad 130 koleżanek i kolegów.

Mimo wojny i okupacji Związek zdołał utrzymać ciągłość prac organizacyjnych i zawodowych. Na podstawie dorobku z okresu międzywojennego wypracował stanowiska środowiska w zasadniczych kwestiach zawodowych, co po wojnie umożliwiło podjęcie szybkich działań legislacyjnych i organizacyjnych, które umożliwiły odbudowę bibliotekarstwa.

1946-1989

Po wojnie, w 1946 r. organizacja odrodziła się pod nazwą Związek Bibliotekarzy i Archiwistów Polskich (ZBiAP). W tym przełomowym roku dla powojennego polskiego bibliotekarstwa oraz organizacji zawodowej bibliotekarzy ukazał się zasadniczy akt prawny, o który Związek występował w latach powojennych – Dekret o bibliotekach. Utworzono Naczelną Dyрекcję Bibliotek, Państwowy Instytut Książki, pierwszą w Polsce w Katedrę Bibliotekoznawstwa na Uniwersytecie Łódzkim. Prace wznowiły referaty i komisje, a także koła. W 1949 r. powołano do życia „Poradnik Bibliotekarza”. Działalność Związku w tych latach to ważny etap w rozwoju organizacji. Uchwalenie dekretu o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi umożliwiło stworzenie ogólnokrajowej sieci bibliotek publicznych.

W 1953 r. podjęto decyzję o przekształceniu ZBiAP w Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (SBP). Uchwalono nowy statut SBP jako organizacji samodzielnej, reprezentującej ogół bibliotekarstwa polskiego.

Podstawowym zadaniem w tych latach stało się przeorganizowanie Stowarzyszenia od podstaw. Statut SBP z 1953 r. określał SBP jako organizację społeczną o charakterze fachowym i naukowym, skupiającą w swoich szeregach pracowników bibliotek oraz osoby związane zawodowo lub naukowo ze sprawami bibliotekarstwa.

Odbijające się w latach sześćdziesiątych XX w. konferencje i zjazdy wytyczyły kierunek działań SBP dążący do ujednolicenia polityki bibliotecznej w kraju i do konsolidacji zawodu bibliotekarskiego, a także przenoszenia doświadczeń i standardów zagranicznych do polskiego bibliotekarstwa. Krajowa narada w sprawie ujednolicenia zasad katalogowania alfabetycznego zorganizowana w czerwcu 1962 r. miała na celu ustosunkowanie się do uchwał międzynarodowej konferencji, która odbyła się w Paryżu w październiku 1961 r. i dotyczyła tych problemów. Uczestnicy spotkania uznali potrzebę szybkiego opracowania ustawy nowej instrukcji katalogowania alfabetycznego w oparciu o zasady międzynarodowe. 9 kwietnia 1968 r. Sejm przyjął ustawę o bibliotekach. Fakt ten zakończył starania Stowarzyszenia, a wcześniej ZBP o opracowanie i uchwalenie ustawy dotyczącej stanu i rozwoju bibliotekarstwa w Polsce.

Aktywnie pracowały sekcje SBP, m.in. Sekcja Bibliotek Muzycznych czy Sekcja Bibliotek Szpitalnych, a także Sekcja Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych. Nastąpił rozwój organizacyjny okręgów przejawiający się m.in. w licznie powstających sekcjach. Działały punkty poradnictwa zawodowego w niektórych okręgach. Odbywały się liczne konferencje organizowane lub współorganizowane przez Stowarzyszenie, np. w 1969 r. ogólnopolska konferencja na temat katalogów centralnych, w 1972 r. ogólnopolska konferencja poświęcona biblioterapii i czytelnictwa chorych.

SBP brało czynny udział w przygotowywaniu i opiniowaniu rozporządzeń wykonawczych do ustawy o bibliotekach oraz innych aktów prawnych. W 1970 r. występowało w sprawie włączenia do planu inwestycyjnego na najbliższe lata budowy gmachu

dla Biblioteki Narodowej. W 1971 r. dzięki zabiegom SBP, MKiS wyasygnowało dodatkowo 20 mln zł na regulację uposażeń pracowników bibliotek publicznych. Dzięki staraniom Stowarzyszenia bibliotekarze dyplomowani uzyskali uprawnienia do sześciotygodniowego urlopu wypoczynkowego.

W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w. podjęto prace nad programem modernizacji bibliotek, kontynuowano starania o realizację jednolitej polityki bibliotecznej w kraju, o poprawę sytuacji lokalowej bibliotek i sytuacji materialnej bibliotekarzy. Istotnym nurtem prac SBP było doprowadzenie do faktycznego ujednolicenia zasad uposażeń i wymagań kwalifikacyjnych w ogólnokrajowej sieci bibliotecznej, co nastąpiło w 1974 r.

Na działalność SBP na początku lat 80-tych XX w. miała wpływ sytuacja polityczna, społeczna i gospodarcza kraju, wprowadzenie stanu wojennego, akces SBP do PRON. Realia czasu zaważyły – podobnie jak w całym społeczeństwie – o losach i kondycji SBP. Dopiero w listopadzie 1981 r. ZG SBP przyjął program działania organizacji. W dokumencie stwierdzono m.in., że SBP położy główny nacisk na działalność praktyczno-fachową. Do głównych zadań zaliczono: udział w kształtowaniu polityki bibliotecznej i informacyjnej, stałą współpracę z organami władz administracyjnych i ciał przedstawicielskich, popieranie i rozwijanie regionalnej współpracy bibliotek i ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej, organizowanie różnych form poradnictwa zawodowego, podjęcie inicjatyw zmierzających do nowelizacji programu rozwoju bibliotek, wspieranie działalności naukowej, popularyzatorskiej i publicystycznej bibliotekarzy, zintensyfikowanie działalności wydawniczej, współudział w pracach nad doskonaleniem systemu kształcenia i dokształcania bibliotekarzy, stałe powiększanie szeregów SBP.

W latach 1981-1985 nastąpiło wyraźne załamanie się działalności społecznej. Stowarzyszenie poniosło bolesne straty członkowskie. Mimo to zdołało zachować swoją tożsamość, potrafiło zahamować odpływ członków, samodzielnie wypracowało drogi przezwyciężenia trudności, podjąć i zrealizować wiele poważnych przedsięwzięć. Do istotnych zjawisk, z którymi nie zdołano się uporać, należy niewątpliwie spadek znaczenia organizacji w środowisku bibliotekarzy szkół wyższych i wśród pracowników ośrodków informacji naukowej. Przez cały czas dbano, aby przedstawiciele SBP uczestniczyli w pracach organów opiniotwórczych, komisji, komitetów, organizacji, których program miał na uwadze sprawy kultury, książki i bibliotek.

W programie działania SBP na lata 1985-1989 wyrażono nadzieję, że najbliższe lata „staną się okresem pomyślnego rozwoju bibliotekarstwa polskiego oraz doskonalenia obsługi bibliotecznej i informacyjnej społeczeństwa”. Za podstawowy warunek realizacji postulatów środowiska uznano powołanie centralnego organu nadzorującego działalność resortowych sieci bibliotek i ośrodków informacji naukowej. Szczególnej uwadze nowych władz polecono m.in. sprawy: ukształtowania nowoczesnego i sprawnego systemu kształcenia bibliotekarzy i pracowników informacji naukowej, zapewnienie

stabilnych warunków pracy i płacy, opracowania i wdrożenia pragmatyki zawodu, skoordynowania działalności naukowej w zakresie bibliotekarstwa, bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. W zakresie organizacji krajowej sieci biblioteczno-informacyjnej zwrócono uwagę m.in. na konieczność zapewnienia warunków szybszego zrealizowania propozycji wypracowanych przez środowisko, zawartych m.in. w materiale Stan i kierunki rozwoju bibliotek w Polsce, skoordynowania rozwoju bibliotekarstwa i informacji naukowej przez wypracowanie wspólnych podstaw prawnych i wspólnego programu działania, wypracowania właściwych form organizacji i działalności Państwowej Rady Bibliotecznej oraz znowelizowania Programu rozwoju bibliotekarstwa polskiego do 1990 roku.

Udało się doprowadzić do ujednolicenia zasad płacowych bibliotekarzy dyplomowanych oraz do umożliwienia wszystkim bibliotekarzom pełnego korzystania z tabeli płac pracowników służby bibliotecznej, zawartych w aktach prawnych dotyczących wynagrodzeń pracowników upowszechniania kultury.

1989-2017

Lata 1989-1993 należały do wyjątkowych i szczególnych w dziejach Stowarzyszenia. Przemiany systemowe wpłynęły na funkcjonowanie stowarzyszenia w kraju. SBP kontynuowało dobre tradycje organizacji, starało się odpowiedzieć nowym potrzebom społecznym. SBP dostrzegło korzyści płynące z automatyzacji procesów bibliotecznych i w swojej działalności zwracało szczególną uwagę na możliwości i perspektywy zastosowania najbardziej przydatnych programów i sprzętów. Rozpoczęto organizowanie przy współpracy MKiS, BN, WBP ogólnopolskich konferencji poświęconych automatyzacji w bibliotekach publicznych. W marcu 1991 r. odbyła się w Białymstoku I Ogólnopolska Konferencja na temat „Automatyzacja bibliotek publicznych – praktyczne aspekty”. Celem narady było omówienie potrzeb i możliwości zastosowania automatyzacji w bibliotekach publicznych, zapoznanie się z rozwojem automatyzacji wybranych bibliotek oraz określenie skutecznych sposobów stosowania w praktyce nowych technologii. Konferencje poświęcone tej tematyce odbywały się co dwa-trzy lata w minionym okresie. W listopadzie 2018 r. odbędzie się dwunasta już ogólnopolska konferencja poświęcona nowym technologiom, zorganizowana przez SBP i Bibliotekę Publiczną m.st. Warszawy.

Przemiany ustrojowe i stopniowe zastępowanie struktur rządowych przez samorządy lokalne skłoniły władze Stowarzyszenia do organizowania konferencji poświęconych roli bibliotek w systemie samorządowym, m.in. ogólnopolskie seminarium „Działalność bibliotek publicznych w warunkach samorządu terytorialnego”, zorganizowane przez ZGSBP, MKiS oraz Bibliotekę Narodową. Przygotowano projekt „Stanowiska Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w sprawie funkcjonowania bibliotek w warunkach samorządu terytorialnego”. Stowarzyszenie występowało w obronie bi-

bliotek zagrożonych likwidacją lub nie zawsze uzasadnionym łączeniem ich z innymi placówkami kultury i oświaty. ZG SBP skierował w 1992 r. apel do bibliotek oraz swoich struktur w sprawie podejmowania działań popularyzujących rolę bibliotek w zaspokajaniu potrzeb informacyjnych społeczeństwa.

Zespół ekspertów SBP opracował środowiskowy projekt nowelizacji ustawy o bibliotekach. W nowych uwarunkowaniach ekonomicznych SBP musiało liczyć na własną inicjatywę i przedsiębiorczość, gdyż subwencje zostały ograniczone do realizacji zadań zleconych.

Zdecydowanej poprawie uległa działalność wydawnicza SBP. Korzystną ewolucję przeszły czasopisma „Bibliotekarz” i „Poradnik Bibliotekarza”, poprawiła się szata graficzna, czcionka, oba pisma ukazują się w trwalszej, estetycznej okładce, zwiększyła się atrakcyjność publikowanych na ich łamach tekstów.

W 1991 r. rozpoczęto wydawanie we współpracy z Komisją Historyczną okręgu stołecznego SBP, serii „Bibliotekarze polscy we wspomnieniach współczesnych”. Jej celem jest przybliżenie środowisku bibliotekarskiemu wybitnych postaci naszego zawodu i ich dorobku zawodowego, intelektualnego i organizacyjnego. W latach 1991-2017 ukazało się 15 tytułów.

W 1993 roku utworzono w ramach ZG SBP Wydawnictwo SBP w celu intensyfikacji prac wydawniczych.

W 1994 r. zaczęła się ukazywać kolejna seria wydawnicza „Nauka – Dydaktyka – Praktyka”. Seria powstała z inicjatywy Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych Uniwersytetu Warszawskiego oraz Wydawnictwa SBP. W latach 1994-2017 opublikowano 181 tytułów.

W 1994 r. SBP przejęło od Polskiej Akademii Nauk wydawanie czasopisma „Zagadnienia Informacji Naukowej”, we współpracy z Instytutem Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UW.

Przy współpracy z Centrum Formatów i Kartotek Hasel Wzorcowych Biblioteki Uniwersytetu Warszawskiego (obecnie z Centrum NUKAT) Wydawnictwo SBP rozpoczęło w 1997 r. wydawanie serii wydawniczej „FO-KA” (Formaty-Kartoteki). W latach 1997-2017 wydano 23 tytuły.

SBP rozpoczęło w 1991 r. gromadzenie i opracowywanie informacji o prawie 14 tys. bibliotek na terenie całego kraju. W latach 1991-1998 ukazało się 49 tomów informatorów, z których każdy zawierał informacje o bibliotekach danego województwa oraz elektroniczną bazę danych „Biblioteki Rzeczypospolitej”.

W wyspecjalizowanym Wydawnictwie SBP przygotowuje się do druku kilkanaście pozycji książkowych rocznie. Publikacje ukazują się w seriach wydawniczych: Nauk – Dydaktyka – Praktyka, Propozycje i Materiały (96 tytułów), Bibliotekarze Polscy we Wspomnieniach Współczesnych, Formaty i Kartoteki – FO-KA, Biblioteczka Porad-

nika Bibliotekarza (od 2002 r. – 32 tytuły), Biblioteki – Dzieci – Młodzież (od 2011 r. – 10 tyt.) oraz Literatura dla Dzieci i Młodzieży. Studia., we współpracy z Wydziałem Polonistyki UW (od 2013 r. – 10 tyt.)

Należałoby jeszcze przypomnieć aktywną działalność poszczególnych sekcji i komisji działających przy ZG SBP. W zespołach tych działa aktywnie duże grono członków organizacji. Dzięki ich inicjatywie i aktywności SBP przygotowało materiały, raporty, analizy dotyczące kondycji bibliotek oraz występowało w wielu istotnych sprawach dotyczących funkcjonowania biblioteki i pracy bibliotekarzy.

SBP uczestniczyło w latach 1994-1997 w pracach nad ustawą o bibliotekach. Kolejne projekty ustawy o bibliotekach przedkładane były w MKiS. Przedstawiciele SBP uczestniczyli również w pracach komisji sejmowych, przygotowując tekst ustawy o bibliotekach uchwalonej w kwietniu 1997 r.

Wprowadzono instytucję Forum SBP, któremu zawsze towarzyszyła ogólnopolska konferencja bibliotekarzy. Pierwsze Forum SBP odbyło się w 1994 r., a ostatnie VII Forum w 2011 r.

Na podkreślenie zasługują prowadzone w tych latach prace nad tworzeniem bibliotek powiatowych, zapewnieniem warunków funkcjonowania bibliotek publicznych w nowych realiach administracyjnych i finansowych oraz na staraniach o unowocześnianie warsztatów pracy bibliotek.

O nowoczesności działań SBP świadczy liczba i różnorodność konferencji i zjazdów bibliotekarskich centralnych i lokalnych, podczas których w ciągu ostatnich dwudziestu lat wygłoszono około 900 referatów, z których większość opublikowało Wydawnictwo SBP niemal natychmiast po zakończeniu konferencji. Na szczególne uznanie zasługuje inicjatywa ponownego wprowadzenia w 1994 r. do kalendarza działalności placówek bibliotecznych Dnia Bibliotekarza i Bibliotek (8 maja). Jest to nasze okolicznościowe, organizacyjne święto służące popularyzacji książki i bibliotek w społeczeństwie. Zasłużeni bibliotekarze są wówczas odznaczani, nagradzani i wyróżniani. Dzień ten pozwala na szczególną integrację środowiska, której jakże brakuje pracownikom różnych sieci bibliotecznych, na co dzień pozostających w obrębie swoich bibliotek. Sprzyja także przypomnieniu i promowaniu zawodowych osiągnięć bibliotekarzy. Jest okazją refleksji nad dorobkiem i potrzebami ludzi naszego zawodu. Od 2004 r. SBP realizuje wspólnie z bibliotekami i strukturami SBP corocznie cykl imprez, spotkań i wydarzeń bibliotecznych w ramach „Tygodnia Bibliotek”. Działania te promują działalność bibliotek na rzecz społeczeństwa. Konkurs odbywa się w dniach 8-15 maja każdego roku i towarzyszy mu hasło oraz plakat wybierany przez internautów za pośrednictwem portalu sbp (www.sbp.pl).

Nową formą doskonalenia współpracy ze środowiskiem bibliotekarskim i aktywizacji członków SBP, zwłaszcza przed 35 rokiem życia stało się organizowanie ogólnopolskiego zjazdu młodych bibliotekarzy – Forum Młodych Bibliotekarzy (I Forum

w Zielonej Górze 2006 r. „Zrób karierę w bibliotece”, ostatnie XI w Opolu w 2016 r. „W bibliotece wszystko gra”.

Od 2009 r. SBP organizuje konkurs „Mistrz Promocji Czytelnictwa”, którego celem jest nagrodzenie najlepszych praktyk bibliotecznych służących zwiększeniu zainteresowania książką, popularyzacji wiedzy i informacji oraz ułatwiające do nich dostęp.

Promocji zawodu bibliotekarza oraz umocnieniu jego wizerunku w odbiorze społecznym służy ogólnopolski konkurs prowadzony przez ZG SBP od 2011 r. „Bibliotekarz Roku”.

SBP starało się zawsze honorować i nagradzać swoich członków. Osobom szczególnie zasłużonym dla bibliotekarstwa polskiego i SBP nadawana jest godność Członka Honorowego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Godność ta została ustanowiona w 1917 r. W latach 1917-2017 tego zaszczytu dostąpiło 81 osób.

Krajowy Zjazd Delegatów SBP w 2001 ustanowił godność Honorowego Przewodniczącego SBP. Zaszczytem tym uhonorowano Stanisława Czajkę, przewodniczącego Stowarzyszenia w latach 1989-2001.

Ustanowiony przez ZG SBP w 1995 r. medal „Bibliotheca Magna Perennisque”, nadawany jest społecznym zbiorowościom (instytucjom, organizacjom, zespołom) za wybitne dokonania lub działalność na rzecz rozwoju bibliotekarstwa polskiego i upowszechniania książki w społeczeństwie oraz za zasługi dla SBP. W latach 1995-2017 medal ten otrzymało 94 bibliotek, wyższych uczelni, redakcji czasopism bibliotekarskich.

Medal „W dowód uznania” honoruje szczególne zasługi na rzecz bibliotekarstwa, czytelnictwa, jak i Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Nadawany jest osobom i instytucjom od 1998 r. W latach 1998-2017 medal ten otrzymało 1797 osób i instytucji.

Honorową Odznakę SBP otrzymują osoby za wybitne osiągnięcia w dziedzinie bibliotekarstwa, bibliotekoznawstwa i czytelnictwa. Odznaka nadawana jest od 1964 r. Jej nowa forma plastyczna została wykonana w 1998 r. Honorową odznakę otrzymało 1873 osoby.

Nagroda Naukowa SBP im. Adama Łysakowskiego została ustanowiona w 1983 r. za prace badawcze o istotnym znaczeniu dla rozwoju teorii i praktyki bibliotekarskiej. W latach 1983-2016 nagrodzono 64 prace.

SBP ogłasza też konkurs na najlepsze prace magisterskie z dziedziny bibliotekoznawstwa, tzw. Nagrodę Młodych im. profesor Marii Dembowskiej. Laureat konkursu otrzymuje przywilej druku nagrodzonej pracy w Wydawnictwie SBP. W latach 1994-2016 nagrodzono i wyróżniono 24 prace.

W 2005 r. SBP opracowało i opublikowało „Kodeks etyki bibliotekarza i pracownika informacji”, określający podstawowe zasady, które identyfikują misję społeczną i odpowiedzialność etyczną, związaną w wykonywanym zawodem, wobec społeczeństwa, użytkowników bibliotek i środowiska bibliotekarskiego oraz pracodawcy.

W czerwcu 2005 r. obradował kolejny Krajowy Zjazd Delegatów SBP, który dokonał oceny dotychczasowej działalności organizacji oraz przyjął „Program działania SBP na lata 2005-2009”. Przewodniczącą SBP została Elżbieta Stefańczyk, pierwsza kobieta stojąca na czele organizacji w historii Stowarzyszenia (pełniła tę funkcję przez kolejne dwie kadencje, od października 2017 r., przewodniczącą jest mgr Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska). Położono szczególny nacisk na zwiększenie efektywności działania SBP na rzecz modernizacji polskich bibliotek i poprawie funkcjonowania zawodu bibliotekarza w okresie tworzenia się w Polsce społeczeństwa informacyjnego.

W 2008 r. SBP zorganizowało w Kielcach pierwszą z cyklu ogólnopolską konferencję „Biblioteka XXI wieku – nowoczesna architektura, pomysłowe aranżacje, funkcjonalne wyposażenie”. Jesienią 2018 r. odbędzie się w Warszawie już czwarta konferencja z tego cyklu.

W 2008 r. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich nawiązało współpracę z Fundacją Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego (FRSI) w zakresie realizacji Programu Rozwoju Bibliotek. Dzięki podpisanemu porozumieniu o współpracy rozbudowano platformę cyfrową SBP i w grudniu 2011 r. uruchomiono nowy ogólnopolski portal biblioteczny SBP – www.sbp.pl. Stało się ważnym narzędziem integracji środowiskowej i komunikacji wewnątrz organizacji oraz platformą współpracy wszystkich typów bibliotek w Polsce.

Opracowano także „Strategię SBP na lata 2010-2021”, która została przyjęta do realizacji przez kolejny Krajowy Zjazd Bibliotekarzy, obradujący w 2009 r. (nowelizacja w 2013 r. i 2017). Przyjęty dokument określił wizję i misję Stowarzyszenia oraz wytyczył cele rozwoju na najbliższe lata.

Misją Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich jest działanie na rzecz rozwoju bibliotekarstwa, budowanie tożsamości zawodu bibliotekarza, integracja środowiska, a także kreowanie pozytywnego wizerunku bibliotek i zawodu bibliotekarza.

Wizja Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich przestrzenią partnerską dla rozwoju bibliotek w społeczeństwie wiedzy.

Przyjęto następujące cele strategiczne rozwoju SBP:

1. Uzyskanie przez SBP realnego wpływu na kształtowanie polityki i praktyki bibliotecznej w Polsce.
2. SBP ważnym (strategicznym) partnerem w tworzeniu społeczeństwa wiedzy.
3. Zwiększenie roli SBP w działaniach na rzecz integracji środowiska.
4. Zwiększenie dostępu do różnych nowoczesnych form kształcenia i doskonalenia zawodowego dla każdego bibliotekarza.
5. Zwiększenie prestiżu społecznego zawodu bibliotekarza.

Każdy z celów strategicznych posiada cele szczegółowe, zawierające propozycje projektów i zadań do realizacji.

W ramach realizacji poszczególnych celów Strategii pracowało kilka zespołów specjalistycznych do jej realizacji, m.in. zespół do spraw nowelizacji ustawy o bibliotekach, zespół do spraw opracowania wskaźników funkcjonowania bibliotek publicznych i pedagogicznych oraz Komisja Akredytacji Profesjonalnej Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Członkowie Zespołu do spraw ustawy o bibliotekach opracowali tekst nowej ustawy o bibliotekach wraz z uzasadnieniem. Zapisy konsultowano z ekspertem-specjalistą w zakresie prawa kultury oraz z kancelarią prawną. Prowadzono konsultacje środowiskowe. Opublikowano także cykl artykułów na łamach „Bibliotekarza”. Projekt ustawy został przekazany do MKiDN oraz do Krajowej Rady Bibliotecznej.

Na podkreślenie zasługują prace Zespołu zajmującego się badaniem efektywności bibliotek publicznych i pedagogicznych. Opracowano wykazy wskaźników funkcjonalności dla bibliotek publicznych i pedagogicznych. W latach 2012-2013 przeprowadzono pilotażowe zbieranie danych statystycznych w bibliotekach publicznych i pedagogicznych. Jednym z zadań był dostęp do norm międzynarodowych, ważnych dla prowadzonych prac. Zakupiono i przetłumaczono normę ISO 2789:2013 Informacja i dokumentacja – Międzynarodowa statystyka biblioteczna; zakupiono i koordynowano prace nad tłumaczeniem normy ISO:11620, którą ustanowiono i opublikowano w 2012 r. PN-ISO 11620:2012: Informacja i dokumentacja. Wskaźniki funkcjonalności bibliotek oraz jej kolejną wersję z 2014 r. ; zakupiono i koordynowano prace nad tłumaczeniem normy ISO 16439:2014 Informacja i dokumentacja – Badanie wpływu bibliotek. Prowadzono działania promujące efekty prac, szkolenia dla bibliotekarzy. Opracowanie metod i narzędzi do systematycznej oceny działania bibliotek, od 2013 r. są kontynuowane przez SBP jako projekt „Analiza Funkcjonowania Bibliotek (AFB)”, w oparciu o podpisane porozumienia o współpracy z Konferencjami dyrektorów: bibliotek akademickich szkół polskich, bibliotek pedagogicznych, wojewódzkich bibliotek publicznych, a także z Biblioteką Uniwersytecką w Poznaniu, na podstawie którego baza danych statystycznych i wskaźników funkcjonalności jest posadowiona i utrzymywana na serwerach tej biblioteki. Na portalu SBP jest uruchomiony i rozwijany serwis projektu AFB (www.afb.sbp.pl), gdzie są dostępne materiały metodyczne, zestawy materiałów i narzędzi do prowadzenia badań satysfakcji użytkowników, aplikację sieciową, która umożliwia w sposób zautomatyzowany gromadzenie, przetwarzanie danych statystycznych, obliczanie wskaźników oraz prowadzenie analiz i badań porównawczych. Wg danych na dzień 31 maja 2017 r. w bazie danych zarejestrowano: 71 bibliotek akademickich, 35 pedagogicznych i 2108 publicznych.

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich doceniało zawsze wagę współpracy z organizacjami i instytucjami z obszaru książki i czytelnictwa. Spośród prowadzonych dzia-

łań wymienić należy: Komitet Porozumiewawczy Bibliotekarzy, Księgarzy i Wydawców, Krajowej Rady Bibliotecznej, Rady Pozarządowych Organizacji Kulturalnych, Fundację Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, Goethe Institut, Instytut Książki, wydawcy.

Bardzo ważną rolę odgrywa współpraca z bibliotekami publicznymi, naukowymi i pedagogicznymi (współpraca przy organizacji konferencji, projekt Analiza Funkcjonowania Bibliotek) oraz uczelniami kształcącymi bibliotekarzy, przede wszystkim z Wydziałem Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii UW w zakresie publikacji prac naukowo-badawczych, wydawania naukowych czasopism z zakresu bibliotekarstwa i informacji naukowej, opracowania kolekcji cyfrowej wydawnictw SBP.

W 2017 roku Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich obchodziło Jubileusz 100-lecia działalności pod hasłem „SBP-Wiedza i Doświadczenie. Tradycja i Nowoczesność”. Hasło nawiązywało do działalności Stowarzyszenia na przestrzeni minionych lat: promowanie książki i czytelnictwa, umacnianie zawodu bibliotekarza, edukacja kadr bibliotecznych, aktywność legislacyjna.

Patronat Honorowy objął Prezydent RP, Andrzej Duda. Partnerami obchodów byli: MKiDN, Instytut Książki i Biblioteka Narodowa.

SBP przygotowało film dokumentalny o historii i działalności organizacji „Sto lat Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich” w reżyserii Andrzeja Sapiji, monografię Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Przeszłość i teraźniejszość 1917-2017, Kronikę SBP oraz Bibliografię wydawnictw SBP.

Obchody odbywały się w całym kraju, centralne uroczystości jubileuszowe odbyły się 20 października, w siedzibie Biblioteki Narodowej, z udziałem wicepremiera prof. Piotra Glińskiego, ministra kultury i dziedzictwa narodowego, władz SBP, członków honorowych SBP, bibliotekarzy, partnerów i przyjaciół SBP.

Po raz trzeci w swojej stuletniej historii SBP otrzymało możliwość zorganizowania spotkania zrzeszonych w IFLA przedstawicieli środowisk bibliotekarskich z całego świata. Poprzednio doroczne sesje IFLA odbyły się w Polsce w roku 1936 i 1959 r. w Warszawie. W dniach 19-25 sierpnia 2017 r. odbywał się we Wrocławiu Światowy Kongres Bibliotek i Informacji IFLA pod hasłem „Biblioteki. Solidarność. Społeczeństwo” oraz 83. Generalne Zgromadzenie członków IFLA. Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich (członek – założyciel IFLA w 1927 r.), wspólnie z Biblioteką Narodową i Miastem Wrocław, było głównym organizatorem Kongresu. W Kongresie uczestniczyło ok. 3 tys. bibliotekarzy z ok. 120 krajów. Stowarzyszenie zorganizowało w czasie Kongresu przestrzeń wystawową, gdzie prezentowały się polskie biblioteki i ich projekty – Bulwar Bibliotek oraz stoisko z publikacjami w języku angielskim prezentujące polskie biblioteki i Stowarzyszenie. SBP wzięło na siebie odpowiedzialność za organizację wolontariatu obsługującego Kongres (268 bibliotekarzy z całego świata, w tym

160 z Polski). Kongres poprzedziło 17 konferencji satelickich organizowanych także przez polskie biblioteki i komisje SBP w Gdańsku, Warszawie i Wrocławiu.

Obrady toczyły się w 19 grupach tematycznych, podczas 248 sesji merytorycznych. Kongres stał się także okazją do zaprezentowania dorobku polskiego bibliotekarstwa, m.in. poprzez wyjazdy uczestników do polskich bibliotek.

Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich zrzesza 6,5 tys. członków (dane na koniec 2017 r). Reprezentują oni różne rodzaje bibliotek, najliczniejsi są bibliotekarze z bibliotek publicznych. Organizacja posiada przedstawicielstwa w całym kraju. Są to zarządy okręgów (16), zarządy oddziałów (55) oraz zarządy kół (262). Ważne miejsce w tej strukturze zajmują fachowe zespoły specjalistów działające przy Zarządzie Głównym i zarządach okręgów, z myślą o bieżących i perspektywicznych potrzebach bibliotekarzy. Obecnie pracuje przy ZG SBP 15 sekcji, komisji i zespołów. Do wyróżniających się bardzo bogatą aktywnością należą: Sekcja Bibliotek Muzycznych, Sekcja Fonotek, Sekcja Bibliotek Pedagogicznych i Szkolnych, Komisja Nowych Technologii, Komisja Zarządzania i Marketingu, Zespół do spraw Bibliografii Regionalnej. Sekcja Bibliotek Muzycznych prowadzi od kilkudziesięciu lat współpracę z IAML. W 2019 r. odbędzie się w Krakowie konferencja IAML, której organizatorem jest strona polska.

Niezmiernie ważną formą pracy Stowarzyszenia dla edukacji bibliotekarzy jest działalność wydawnicza. Wydawnictwo SBP jest jednym z największych branżowych wydawnictw w Polsce. W okresie 100 lat funkcjonowania SBP opublikowano ponad 1100 tytułów książek i broszur. Na podkreślenie zasługuje dorobek wydawniczy okręgów, które społecznie, z własnych środków, dzięki wsparciu finansowemu władz lokalnych lub pozyskanym grantom i sponsorom starają się dokumentować swoją działalność.

SBP jest wydawcą lub współwydawcą 4 fachowych periodyków („Bibliotekarz”, „Poradnik Bibliotekarza”) publikujących intelektualny dorobek zarówno bibliotekarstwa polskiego, jak też zagranicznego, w tym 2 tytuły naukowe („Przegląd Biblioteczny”, „Zagadnienia Informacji Naukowej”). Łączny nakład czasopism przekracza rocznie 100 tys. egzemplarzy. Oprócz wersji tradycyjnej periodyki udostępniane są również w postaci cyfrowej. Poza czasopismami SBP wydaje co roku 20 książek, większość z nich w seriach wydawniczych.

W zakresie działalności szkoleniowo-edukacyjnej SBP od początku swojej działalności proponuje bibliotekarzom bogatą ofertę tematyczną, odpowiadającą potrzebom bibliotekarzy. Cenioną formą doskonalenia zawodowego są konferencje i seminaria oraz warsztaty. Corocznie Stowarzyszenie organizuje 30 tego typu spotkań, w których uczestniczy od 600 do 1000 bibliotekarzy. Zainteresowaniem cieszą organizowane kursy e-learningowe oraz webinaria. się W latach 1917-2017 SBP zorganizowało ponad 300 konferencji, seminariów i warsztatów.

Dążeniem Stowarzyszenia na przestrzeni minionych stu lat, mimo różnych warunków, w których działała organizacja, było i jest zapewnienie pomyślnego rozwo-

ju bibliotekarstwa polskiego i zawodu bibliotekarza w oparciu o dorobek i dokonania naszych poprzedników. Chcieliśmy sprostać nowym wyzwaniom stojącym przed bibliotekarzami i być dumni z przynależności do organizacji posiadającej dorobek intelektualny i zasłużonej dla ruchu zawodowego bibliotekarzy w Polsce.

W latach 2005-2017 mgr Elżbieta Stefańczyk była Przewodniczącą Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, a od października 2017 roku jest mgr Joanna Pasztaleniec-Jarzyńska.

Bibliografia

70 lat Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 1917-1987: (Materiały do Bibliografii). Warszawa 1987 s. 204

Baumgart Jan: Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich w latach 1917-1967. W: Bibliotekarstwo, biblioteki, bibliotekarze. Warszawa 1983, s. 13-87

Biuletyn Informacyjny ZG SBP nr 2/2005, nr 1/2009, nr 1/2013, nr 1/2017

Gaca-Dąbrowska Zofia: Bibliotekarstwo II Rzeczypospolitej; zarys problemów organizacyjnych i badawczych. Wrocław 1983, s. 261

Jopkiewicz Andrzej: Kronika Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 2007-2012. Warszawa 2013, s. 239

Kempa Andrzej: Kronika Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 1917-2007. Warszawa 2007, s. 314

Łysakowski Adam: Z działalności Związku Bibliotekarzy Polskich. „Bibliotekarz” 1945-1946, R. 12-13, s. 15-17

Przybyś Marzena: Bibliografia wydawnictw Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Warszawa 2017, s. 308

Przybyś Marzena: Kronika Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich 2013-2016 (rękopis).

Statut Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich. Warszawa 2013, s. 43

Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich. Przeszłość i teraźniejszość 1917-2017. Pod redakcją Jadwigi Koniecznej. Warszawa 2017, s. 451